

Z odrezanim repom je ležala, s prahom na očeh izbuljenih, lisica zvatorepka, ki ni bila zvita, čez cesto je šla in jo skupila.

Andrej Trobentar, slikar in svobodni umetnik

V prijetno ohlajeni, platen polni sobici hiše sredi tolminskih hribov nam Andrej s havanko v ustih postreže pehtranove štruklje, okusno hladno vodo, turški med in odlično rdeče vino. Sredi petdesetih je še vedno tak, kot se ga spominjam: neverjetno senzibilen, kreativen, izredno duhovno širok, brezkompromisen, svobodni umetnik v pravem pomenu besede.

Si priznan glasbenik, kantavtor, pesnik, pedagog ... največ časa pa posvetiš svoji profesiji – slikarstvu. Kje najdeš vzore?

Povsod ...

Nimaš nekoga, pri katerem bi našel več navdiha kot pri drugih?

So, so. Nekateri so vzvišeni, skoraj nedosegljivi ideali. Recimo Caravaggio, slikar chiaroscuro, veliki mojster. Bil je baraba, težka. Kot človek je bil najbrž blazno naporen. Z vsakim se je sabljal, ga napičil – dokler ni nekdo njega napičil. In on je mojster chiaroscuro, velik mojster – čeprav je umrl mlad je naredil toliko, kot drugi v celnem življenju ne naredijo. Gledam pa tudi tako (skozi mojo generacijo): nekateri so kazali, da ne bo nič iz njih – lepo skromno so delovali, sedaj pa stabilno stojijo, bolj kot tisti, ki so kazali super talente, se razdali, zgubili, sesuli vase in se umaknili. Vsakemu se v življenju lahko zgodi, da je velik, in že naslednji hip čisto majčken.

Kaj zate pomeni biti normalen?

Normalen ... Če bi govoril o neki rajski skupnosti, kjer še ni bilo lastniških pozicij in ob-last-niških pozicij, je bil normalen vsak, ki se je znal smejeti. Po moje. In je bil nenormalen tisti, ki je jokal. V današnji situaciji pa je lahko normalen tisti, ki zna ob pravem času tudi zajokati, če je žalosti vreden. Težko je povedati, kaj je to »normalen«. Mislim pa, da so to bolj arhetipi tekmovalne narave, ki so od malega povezani s tem – prerivanjem.

Da se torej nekdo lahko počuti vrednejši od drugega ...

Patološka stanja so zmeraj povezana s kakšno hudo rano ali nasiljem, ki je bilo narejeno človeku. Vedno. Leta nazaj, ko sem bil še čisto majhen, je vsake toliko časa neka soseda stopila na cesto – kot izpod preproge, kamor je bila pometena – in ko je začela bentiti, je prikazala vse bolečine sveta. Ker so jo posilili, ji pobili celo famulijo, jo razlastili, ker je bila bogata – potem je pa kar naenkrat na cesti stala – se pravi, da je bila »nenormalna«. Dejansko pa je bila še najbolj normalna, kadar je dejansko zavpila tisto svojo bolečino in pokazala nekaj, kar se nas tiče vseh.

Kaj ti osebno pomeni denar?

Menjalna energija. Ali še bolje: stalež energije, s pomočjo katerega menjam. Mlad človek, ki ima veliko talentov in je deloven – to je denar. Tisto, kar je nadomestljivo – kot papirnato ali kovinsko – je samo sredstvo, ki ga vsi potrebujemo, ker drugače bi vsi kradli.

Kdaj je po tvoje človek uspešen?

Kadar se lahko vsak dan smeji.

Kaj so zate vrednote?

Vrednota? Hm. Ljubezen, stanovitnost, koncentracija. Tudi paravidnja so vrednota. Ni sposoben vsak videti aure. Nekateri ljudje se rodijo s sposobnostjo videnja ... Nekaj časa sem verjel, da ima vsako zdravo bitje tudi sposobnost videnja aure pri drugih ljudeh. Ko je to zginilo z mojega zmožnostnega spektra, sem se pač posvetil drugim zadevam. Drugače pa sem prepričan, da je to tisto, kar bi morali vzgajati. To je vrednota – da si sposoben videti in užiti. Ker če vidiš, potem si znaš razložiti, poveš, in če znaš povedati, lahko tudi narediš. Če pa ne vidiš, ne moreš niti povedati, kaj šele narediti. Tako da jaz vidim vrednoto dejansko v tem, da si sposoben ... da si rele. Da si pretvornik božanskih energij, torej vseh možnih talentov. To je vrednota – da si toliko stabilen, da si perceptivno sposoben, da si sposoben sprejeti drugačnost in da si sposoben na to kreativno reagirati. Znati sprejemati bi bil po moje tisti element, ki bi se ga morali še naučiti. Ampak dokler je svet uglašen na ob-last-nike in tiste, ki jim je treba

last odvzeti (jih dati ob last), da niso več svobodni, tako dolgo bo to nek fluid, ki se zasveti kot nova pa že isti hip izgine.

Sprejemati ...?

Ja, sprejemati, ne vsiljevati v smislu: genialec se postaviš na oder, češ, zdaj boš pa kar vturil svoje, kot božansko bitje, kot Neron recimo. Zdaj imam pa navdih, da bom poezijo naredil, in je treba vse pobiti naokrog, da se me sliši. Tudi v študijskem postopku me je vedno navduševalo to, da sem se znal približati temu, kar je trenutno, zdaj živo pred mano, naj bo roža, list, rastlina, obraz stare mame ali pa tudi dojenčka – ki je neulovljiv, ki se stalno spreminja. Če želiš posneti to prvinskost, to polnost, moraš pozabiti na to, da se boriš s tehniko, ampak moraš biti samo stezosledec, sprejemati informacije. Če ne znaš sprejemati, tudi tvoj korak ne bo klen. Ker s sprejemanjem se zgodi to, da lahko okusiš, otiplješ, preveriš, ovrednotiš. Potem lahko tudi sam, z zavestnim korakom postaviš bes-sedo – ni več bes, ampak misel, ki se je usedla in razmislila. Če bes ne sede, vse poruši. Tako kot je ljubezen – njen

antipod je seveda sovraštvo – tisti hip, ko preide v destruktivno, še vedno ta ista energija, le da tam gradi, tu pa ruši.

Ni današnji svet že tako pokvarjen, da je vsakršna morala zgolj privid, pozabljen daleč v preteklosti?

V filmu *Videotrakovi, ljubezen in laži* se da videti, da je lahko tudi nek totalno nemoralen človek kar naenkrat sposoben visokega moralnega dejanja. Šakti, indijska boginja ljubezni, je rekla, da je vrednota to, da je človek sposoben dejanja ljubezni. Kar pomeni, da je tudi zadnja prodajalka svojega telesa tisti hip, ko se zave resničnega stanja sebe, enaka Gangi, ki se vrne k izviru. Ganga – širok veletok, že umazan, poln mrličev in boleznih, se lahko vrne k izviru.

Očiščenje umazanega – to najbrž ni tako preprosto kot obrisati prah s čevljev?

Filozofsko oziroma fenomenološko je to mogoče zelo precizirati. Ampak tudi neka formula v matematiki ti lahko prav pride le, kadar si tvoren z njo. Če je to samo neka formula, za katero rečejo: veste, to je pa matematična formula, pa jo gledaš od daleč, nikdar ne uporabiš – ta nima vrednosti. Tako da to je blazno relativno. Jaz pa enostavno mislim, da vrednota, resnična vrednota,

Z odrezanim repom je ležala, s prahom na očeh izbuljenih, lisica zvitorepka, ki ni bila zvita, čez cesto je šla in jo skupila.

moralna vrednota naj bi bila pravzaprav – ljubezen.

Resnična – ljubezen. To se pravi kozmična ljubezen – kot pravi Khushi. Kozmična – se pravi odnos do vsakega živega bitja, do vsakega predmeta.

Bi se dalo obe vrednoti, ki si jih izpostavil, sprejemanje in resnično ljubezen, kako aplicirati, integrirati v današnjo družbo?

Mislím, da se zagrizeni, med drugim tudi freudovci – torej tisti, ki menijo, da lahko postaviš neko formulo, ki bo enkrat za vselej veljala, motijo. Ker je vedno to povezano z interesom kapitala, s pozicijo moči. Imeti in biti. Biti ali imeti. Oboje je važno.

Misliš, da je želja po lasti toliko del človekove narave, da se je ne da preseči?

Mislím, da bi kozmična morala, glede na morfologijo vseh pojavnih stanj materije v kozmosu, morala biti do vsega tolerantna, razumevajoča in predvsem ljubeča. Mislím, da je to tisto, kar pa se v formule ne da spraviti. Čeprav bi ljudje na vsak način radi spravili vse v neke tabletko, v neke kvadratke, da bi stvari obvladali.

Kaj pa absolutne vrednote, ki bi bile univerzalne in nam bile vsem uporabne in vselej na voljo?

Dejstvo je, da obstoji neka srčika, ki jo lahko za določen čas smatraš za vrednoto, absolutnih vrednot pa najbrž ni. Vrednota je tudi to, da si se sposoben z ritualom materije in časa v prostoru uglasiti. To je vrednota. Ker potem lažje živiš. Drugače ne moreš živeti, ker si stalno v konfliktu.

Zakaj imamo ljudje predsodke?

Vzrok je po navadi frustracija. Predsodki so umetna obramba pred svetom. Če primeš žiletko, se lahko urežeš, če primeš jajček, ga lahko streš. Pred-sodki so vedno tako močan nevrotičen energetski dogodek v naših možganih, da preden preverijo, že sodbo postavijo. Ker imajo frustracijo, ker imajo obrambni zid. To je tisti zid, ki ga okoli sebe zgradi človek, ker se boji. Ampak najbrž gre za negativno izkušnjo, bodisi dedov, pradedov – vseh. V končni fazi je pa strah tudi zelo potreben. Imeti neko predsodbo – ne moreš kar zakoračiti v brezno, misleč, da boš letel.

Je pa v danem momentu predsodba seveda lahko ovira, ker ta zid, ki si ga narediš kot samoobrambo, popači impulz. Pride namreč lahko tudi zdrav impulz skozi ta zid. Bori se, da bi prišel skozi, in ga že ta borba, da bi prišel skozi ta zid predsodb, popači. Potem popačen pride do jedra – in na zdrav impulz reagiraš popačeno.

Kako bi to lahko pri sebi odpravili?

S pravilnim dihanjem, z jogo, s pranajamo, z vsemi temi starimi tehnologijami. In tudi z ... mislim, da nova šola, nova umetnost, nova znanost se bo hotela smejeti in biti

zdravilna. In dokler do tega ne bo prišlo, bo seveda stalno predsodba tista, ki bo nekatere ljudi ...

Spremljaš kaj politiko?

Ja, večkrat sem se spopadal s samo besedo, po-liti – zliti nekaj po nekomu, politič, da ni več suh, da ni več naseben, ampak da je s pomočjo tega politika postal nekje v navezi, in je avtomatsko dolžan reagirati na nek ritual. Torej: če si po-lit, si

moker, in kot moker ne moreš govoriti o suhem, ampak potem govoriš s pozicije mokrega. Politika je po moje lahko seveda zelo visoka, moralna, etična drža nekega Gandhija, lahko je pa tudi zelo zanimiv pojav bolnega ega, ki ne zna drugače, kot da (kot Neron ali pa Hitler) zaradi notranjih frustracij, ki jih mora skrivati pred ljudmi, začne ubijati vse, za katere sumi, da ga utegnejo razkrinkati.

Kako vidiš razmerje med kulturo in politiko?

Vladajoča klika (naj bo na socialističnem ali pa kapitalističnem koncu – kar se poskuša zdaj že malo izničiti) vedno uporablja medije za to, da prikazuje kulturo kot tisto, kar ceni, tisto, kar plača, tisto, kar se njej priredi, ostalo pa odrine. Odrine seveda tako, da to lahko eksploatira. Nekoga, ki nekaj ve, izniči in ga drži na tistih majhnih eksistenčnih nivojih – da mu lahko puli tiste aksiome oziroma momente, s katerimi potem masovno oblikuje duha. Svoboden prostor, v katerega bi moral nek mlad človek verjeti, je samo na področju umetnosti. Tisto, kar naj bi bilo dejansko kulturno in kultura, je v rokah oblasti in s tem lahko fino manipulirajo.

Kaj pa kultura v primarnem smislu, brez političnega vmešavanja, manipulacije ...?

Če otroka postaviš pred veliko umetniško delo, točno vidiš, recimo pri Michelangelovi *Pieta rondanini* – skoraj bi skočil zraven, da ga ujameš, da ne bo padel dol s kolen Marijinih in se razsul, tako je narejen. Veliko delo te pritegne, te v teh notranjih, globokih, človeških občutkih pretrese, zato obstaja tak magnetizem, zato ima tako vrednost. Če je gospodar, oblastnik, politik klen, dober gospodar, bo znal tudi tam stisniti, kjer je treba, zato da bo z naslednjimi leti pridobil toliko in toliko kvalitete. Mislím pa, da se tak resničen oblastnik še ni rodil, čeprav je že kar nekaj ustoličenih na spomenikih. To bi bil tisti, ki bi vsaki novi generaciji dal čim več možnosti, da kreira čisto ljubav. Ker ljudje, ki še niso socialno in eksistenčno ogroženi, so sposobni narediti najvišje pomnike oziroma najvišje dobrine, ki lahko koristijo skupnosti.

Vendar politika je dejansko tista, ki ima moč, da kaj spremeni na tem področju ...

Mislím, da je največje poslanstvo, ki bi ga politika lahko dala temu kozmičnemu sestrinstvu in bratstvu, to, da bi bile šole na voljo vsem, vse informacije, nič prikrito, nič prirejeno za oblastnika, za njegovo večno vladanje, in da bi vsak otrok imel možnost biti sit in neogrožen, vsaj v tisti fazi, dokler živi v tem eksistenčne gnezdecu, kjer ga ščitijo starši. Tu bi moral biti otrok čim bolj svoboden in moralo bi se mu dati čim več možnosti na izbiro, da bi lahko iz sebe zgradil zdravo celico, ki bo širila te kvalitetne energije naprej.

Kdaj lahko govorimo o tem, da je družba dosegla nek visok kulturni nivo?

Ko bo družba zdrava, ko se otroku ne bo treba pačiti in delati neke vloge za nekoga, ki mu je všeč, takrat bomo lahko govorili o tem, da je družba dejansko sposobna zastaviti neko kulturo višjega eona. Sem pa prepričan, da do tega še dolgo ne bo prišlo.

Torej, stanje družbe bi po tvojem preverili tako, da ...

Samo v vrtec bi šel in se pogovarjal z malčki. Če je lepo vzgajan, zna vsak otrok govoriti direktno resnico: nič se ne pači, se ne afna, ne figurira, ampak samo – reče.

Spremljaš sodobno mlado umetniško sceno v Sloveniji? Se nam obetajo kaki novi veliki talenti?

Vsaka generacija v vseh strokah prinese nekaj genialcev. Če so njihovi starši dobro politično in ekonomsko stoječi, bodo veliki umetniki; če pa temu ni tako, bodo kljub temu, da so pionirski, avtentični, odkrivajoči nekaj popolnoma novega, odrinjeni in izkoriščani.

Kako konkretno ime?

Z odrezanim repom je ležala, s prahom na očeh izbuljenih,
lisica zvitorepka, ki ni bila zvita, čez cesto je šla in jo skupila.

Spomnim se recimo Mirka Bratuše. Ko sem videl nek njegov kipec *Kapljica za Hieronima*, sem padel dol – da je nekdo tako globoko in bogato sintetično misel uspel spraviti skupaj v tako tehnično dovršeni skulpturi. Ampak stroka, ki je navajena seveda samo na preverjeno in na potrjeno, težko presoja nekoga, ki naredi tako genialno delo in ki hkrati ni ravno iz ne vem kako ugledne familije. Raje se zanese na nekaj, kar je bolj povprečno pa bolj univerzalno. Tistega eksempla drugačnosti se malo ustrašijo. Še posebej, če nisi iz prave »lozek«. Vedno je bilo tako.

Verjetno za to obstaja dober razlog?

To je zato, da lahko služijo. Vedno se vzame ven dva ali tri in se jih naredi za genije – da se z njimi ustvari najvišjo ceno, ostale pa se odrine. In potem se s tem trži. To je kapitalski interes.

Kaj bi sporočil našim mladim bralcem? Tistim malo starejšim ...

Preveri vse s svojo izkušnjo. Ne govori o tem, kar drugi govorijo, da je – če nisi izkusil. Izkusiti moraš. Bodisi preveriš teoretsko znanje, še bolj važna pa je (v budizmu) ozemljitev znanja: lahko si, recimo, odličen načrtovalec ptičjih hišic, ampak moraš vedeti, da če bo čez 5, 6 let prišel ukaz, da si nihče ne sme ptiča lastiti, potem ta produkt odpade. Nalašč sem vzel ta primer, ker dejansko v danem momentu absurden. Ker potem, ko si enkrat tik pred tem, da stopiš onkraj, si rečeš: pa kakšne vrednote! Vse, kar imaš, je tu notri (*potrka se po prsih*), tukaj nekje vmes. Če je tu notri za mišji k**** dobrega, lahko nasmejan umrem.

Čeprav to ne pomeni, da je zdaj vse za stran metati in ničvredno in fluidno – če uspeš v življenjskem ritmu in dihu polnokrvno dihati in uživati in ljubiti in biti predan temu, potem že veš, kako so minljive te zadeve. Val za valom: zdaj si v hribu, potem si dol, in obe stanji sta enakovredni. Potrebni. Ker sta stanji spreminjanja.

Najlepša hvala za pogovor.

Ja, jaz upam, da ne bo vse preveč razpršeno ...

Bom doma malo uredil ...

Kako je pa kaj z ljubeznijo?

Nimam pripomb.

Kaj si po kitajskem horoskopu?

Mislim, da opica.

Potem ti najbolj ustrežajo zmaji ...

Zmaji?

Ja, zmaj je za opico najboljša možna kombinacija.

Pa res misliš, da je kaj na tem horoskopu? Recimo, moj oče in mama sta v zakonu srečna, pa sta po znamenjih na povsem različnih bregovih ...

Vztrajanje v zvezi, v kateri s partnerjem nista kompatibilna, lahko postane podobno peklu. Oba morata biti kot drevesi – stati vsak zase, biti enakovredna. Ker če je en ovijalka, ali oba, to ni dobro.

»Se zelo strinjam,« sem odgovoril – kako je lahko vedel, da so me zadnje čase obsedala ravno taka vprašanja? In tu sem imel odgovor. Nepričakovano. Brez vprašanja. In to sploh ni naredil prvič. Napolnil sem si kozarec z dišečo, svežo vodo ...

